

5. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. // ВВР України. – 2001. - №30. – Ст. 142.
6. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків, або осіб, які їх замінюють: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Горбач Оксана Володимирівна. - К., 2006. - 215 с.
7. Битяк Ю.П. Адміністративне право України. – Х: Одісей, 2010. – 520 с.
8. Гончарук С. Т. Конспект лекцій з адміністративного права України. Загальна частина. – К.: КМУ ЦА, 1999. – 175 с.
9. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. – К.: Істина, 2008. – 500 с.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення з постатейними матеріалами [Текст] : станом на 1 січня 2001 року / за заг. ред. Е.Ф. Демського ; [уклад.: Гіжевський В.К., Демський Е.Ф., Леґецький М.П. та ін.]. - Київ : Юрінком Інтер, 2001. – 1086 с.
11. Кодекс України про адміністративні проступки: Проект Закону від 26 травня 2004 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_2?id=&pf3516=5558&skl=5](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5).
12. Багаденко І.П. Поняття та особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх // Право і суспільство. – 2008. - №4. – С. 74-78.

УДК 342.95

**Денисюк Д. С.**, к.ю.н., доцент кафедри  
фінансового та банківського права МАУП

### **Принципи діяльності національної поліції України: теорія та практика реалізації**

У статті автор досліджує принципи діяльності Національної поліції України та шляхи їх повноцінної реалізації. Розглядаються основні положення щодо порядку реформування принципів діяльності поліції. Визначено, що метою реформування є підняття всієї системи органів внутрішніх справ на новий якісно вищий рівень в інтересах розвитку громадянського суспільства та зміцнення держави. Наголошено, що усе це можливо тільки за наявності нормативно закріплених принципів діяльності Національної поліції України. До основних принципів діяльності поліції віднесено: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

**Ключові слова:** органи внутрішніх справ, поліція, принципи діяльності, компетенція, практика реалізації, стратегія, законність, шляхи вдосконалення, правопорядок, законодавство.

В статье автор исследует принципы деятельности Национальной полиции Украины и пути их полноценной реализации. Рассматриваются основные положения о порядке реформирования принципов деятельности полиции. Определено, что целью реформирования является повышение всей системы органов внутренних дел на новый более высокий уровень в интересах развития гражданского общества и укрепления государства. Отмечено, что все это возможно только при наличии нормативно закреплённых принципов деятельности Национальной полиции Украины. К основным принципам деятельности полиции отнесены: верховенство права, соблюдение прав и свобод человека, законность, открытость и прозрачность, политическая нейтральность, взаимодействие с населением на принципах партнёрства, непрерывность.

**Ключевые слова:** органы внутренних дел, полиция, принципы деятельности, компетенция, практика реализации, стратегия, законность, пути совершенствования, правопорядок, законодательство.

The article explores the principles of the National police of Ukraine and ways of their full implementation. The main provisions of the procedure the police reform principles. Determined that the purpose of reform is to

raise the whole system of internal affairs to a new higher level in the interests of civil society and strengthening the state. Emphasized that all this is possible only with the legal principles enshrined National police of Ukraine. The basic principles of the police include: rule of law, human rights and freedoms, rule of law, openness and transparency, political neutrality, the interaction with the population based on partnership, continuity.

**Keywords:** internal affairs, the police, the principles of competence, practice implementation, strategy, legality, ways to improve, law and order, legislation.

**Актуальність теми.** Сьогодні діяльність українських правоохоронних органів викликає в суспільстві неоднозначну реакцію. В якості однієї з основних проблем називається її недостатня ефективність. Цей найважливіший показник стану діяльності органів внутрішніх справ залишається на досить низькому рівні. Без нього складно розраховувати на успішну реалізацію, в тому числі і стратегічно важливих програм розвитку країни. У зв'язку з цим, основною метою реформування органів внутрішніх справ є підняття всієї системи органів внутрішніх справ на новий якісно вищий рівень в інтересах розвитку громадянського суспільства та зміцнення держави. Одним з основних аспектів вирішення цієї проблеми є розробка та подальша ефективна ре-алізація принципів діяльності Національної поліції України. Поліція має впроваджувати процедури та нормативні акти, які унеможливають здійснення свавільних арештів та затримань, забезпечують захист затриманих осіб від катування та жорстокого поводження. Окремим напрямком діяльності є розроблення алгоритму дій під час охорони мирних зібрань з метою забезпечення права громадян на свободу слова, вираження поглядів та переконань. Усе це можливо тільки за наявності нормативно закріплених принципів діяльності Національної поліції України. У зв'язку з цим, дослідження проблемних питань щодо принципів діяльності, а також окреслення напрямів реформування діяльності органів внутрішніх справ є актуальними і своєчасними.

**Метою статті є** аналіз принципів діяльності Національної поліції, а також надання пропозицій щодо вдосконалення порядку їх реалізації.

**Стан наукового дослідження.** Розробці теоретичних та методологічних основ удосконалення діяльності органів внутрішніх справ, а також питанням, пов'язаним із підвищенням її ефективності, присвячені праці таких вчених: О.М. Бандурки, О.К. Безсмертного, О. В. Джафарової, А.Т. Комзюка, О.В. Негодченко, О.І. Остапенка, О.П. Рябченко та інші. Дослідження перелічених авторів мають безсумнівне теоретичне і практичне значення, однак вимоги сьогодення та сучасний стан злочинності потребують постійного розвитку зазначеного наукового напрямку.

**Виклад основного матеріалу.** Проект Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України закріплює завдання реформування поліції (міліції) в професійний деполітизований і ефективний інститут, заснований на принципах верховенства права, ринкової економіки і толерантності стосовно культурних, релігійних та етнічних груп.

Як результат, перелік завдань для органів внутрішніх справ було розширено такими положеннями:

- установлення ефективного громадського контролю;
- демократична та ефективна система підзвітності суспільству;
- партнерські відносини з населенням у межах моделі «community policing»;
- професіоналізм персоналу, скорочення його чисельності, вироблення

професійної етики;

- підвищення рівня диверсифікованості персоналу для кращого відображення етнічної та гендерної структури населення;

- постійний зв'язок з поліцейськими підрозділами інших держав [1].

**Виклад основного матеріалу.** Для більшості європейських поліцейських систем досягнення означених вимог стало можливим за умови реформування, яке відбувалося за декількома провідними принципами. Перелік принципів реформування дещо відрізнявся в кожній країні, що залежало як від політичної ситуації, так і від ступеня готовності державних структур до реорганізації власної діяльності [2, с. 125; 3, с. 44].

В узагальненому вигляді на сьогодні маємо такі принципи реформування органів внутрішніх справ: верховенство права; деполітизація; демілітаризація; децентралізація; підзвітність та прозорість у роботі; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; професійна підготовка персоналу.

Загалом, проект Закону України «Про національну поліцію» закріплює наступні принципи діяльності: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [4].

Нове законодавче забезпечення поліцейської діяльності має закріпити партнерську модель взаємин поліції і суспільства, чітко визначити її права та обов'язки, правовий статус її співробітників, звільнити відомство від не властивих йому і дублюючих функцій.

Основні напрямки діяльності поліції мають бути скориговані з урахуванням сучасних умов. Це захист особистості, суспільства, держави від протиправних посягань; попередження і припинення злочинів та адміністративних правопорушень; виявлення, розкриття злочинів, провадження у кримінальних справах; розшук осіб; провадження у справах про адміністративні правопорушення; виконання адміністративних стягнень [5, с. 17].

На поліцію покладається забезпечення правопорядку в громадських місцях та безпеки дорожнього руху, контроль над обігом зброї. Відомство продовжить охороняти об'єкти, в тому числі, на договірній основі та здійснювати експертно-криміналістичну діяльність.

Принципи діяльності поліції можна визначити як основні загальні норми, що відображають сутність цієї діяльності. Принципи діяльності поліції об'єктивно існують і мають відповідати наступним критеріям:

- положення, що становить принцип, завжди закріплено в законі, тобто є правовим;

- принцип — це не будь-яке, а основне правило, що відбиває сутність діяльності поліції;

- дії (бездіяльність) співробітників поліції, в процесі здійснення яких порушуються принципи діяльності поліції, не можуть бути визнані законними;

- недотримання вимог одного принципу діяльності поліції неминуче призводить до порушення положень якого-небудь іншого принципу;

- принципи діяльності поліції завжди мають відображати її гуманізм.

Ніякі благородні цілі не можуть виправдати непередбачене законом порушення прав, свобод і законних інтересів громадян, застосування незаконних примусових

заходів, тортур, жорстокого або принижуючого людську гідність поведження. Поліція повинна з однаковою увагою ставитися до всіх осіб, неухильно дотримуватися норм, що гарантують захист прав і свобод людини та громадянина. Згідно, проекту Закону України «Про національну поліцію» поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [4].

Першим законодавець закріпив принцип дотримання прав і свобод людини. Цей принцип встановлює, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації [6, с. 19].

Окремо приділяється увага обмеженню прав і свобод людини. Вона допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Також норма закону забороняє поліцейським за будь-яких обставин сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поведження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Паралельно з принципом дотримання прав і свобод людини проходить принцип законності. Відповідно до нього поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

Важливим фактором, що забезпечує вільне, безперешкодне здійснення прав і свобод людини та громадянина, є заснована на суворому дотриманні законності діяльність органів внутрішніх справ. Ця діяльність носить яскраво виражений публічний характер і багато в чому ототожнюється з діями самої влади. Оцінюючи відповідність цих дій закону, громадяни визначають наскільки держава забезпечує їх законні права та свободи.

Більшість особового складу органів внутрішніх справ сумлінно і вправно виконує свої службові обов'язки, наділена високими духовними і моральними якостями, вміло і розумно використовує надані законом права. Поряд з цим є чимало випадків грубого, нетактовного ставлення окремих співробітників міліції до громадян, ігнорування, а часом і прямого порушення закону. На цьому тлі зростає атмосфера страху і невпевненості громадян, посилюється їх занепокоєння, зростає відчуження і недовіра до влади, відбувається культивування вседозволеності, правового нігілізму і зневаги до законності.

Практика останніх років свідчить про недостатню ефективність діяльності

органів внутрішніх справ у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, що є наслідком цілого комплексу причин, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

У зв'язку з цим законодавець закріпив принцип відкритості та прозорості. Згідно цього принципу поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку. Окремо акцентується увага на поширення інформації з обмеженим доступом. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом.

До новел законодавчого закріплення поліцейської діяльності можна віднести принцип політичної нейтральності. Хоча Закон України «Про міліцію» також акцентував на цій проблемі: у підрозділах міліції не допускається діяльність політичних партій. При виконанні службових обов'язків працівники міліції незалежні від впливу політичних партій та інших об'єднань громадян [7]. Проект нової редакції Закону України «Про національну поліцію» встановлює, що поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях [4].

Окремо потрібно звернути увагу на принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства. На думку автора, це положення має стояти у першоосновах діяльності майбутньої поліції. Тому що рівень взаємодії безпосередньо впливають на якість виконання її функцій. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами. Норма встановлює, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та умов вчинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

Що стосується принципу безперервності, то його нормативна форма викладу могла б бути більш чіткою і зрозумілою. Проект законодавчо закріплює, що поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та

держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня. Деякі аспекти залишилися незрозумілими: наприклад, чи можливо звертатися до поліцейського за допомогою поза його службою (не під час виконання ним своїх обов'язків); надати допомогу — це його право чи обов'язок; чи буде він нести відповідальність за ненадання допомоги; і чи буде поширюватися на поліцейського соціально-правовий захист якщо він отримає поранення або ушкодження у таких випадках (поза службою)?

**Висновок.** Таким чином розробка проекту Закону України «Про національну поліцію» є важливим кроком у процесі реформування усіх правоохоронних органів, і зокрема, органів внутрішніх справ України. Законодавець пропонує закріпити наступні принципи поліцейської діяльності: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність. На думку автора, потрібно більш детально закріпити принцип політичної нейтральності, тому що неякісне застосування цього принципу призведе до погіршення загальної ефективності роботи. Потрібно розробити систему менеджменту та механізми виконавчого контролю (розмежування компетенції, усунення дублювання повноважень), які зведуть до мінімуму можливість прийняття керівництвом рішень безпосередньо під впливом політичних сил або ж під впливом власних політичних уподобань.

У разі виявлення фактів або виникнення аргументованої підозри щодо дій посадової особи органів внутрішніх справ в інтересах представників політичних сил така посадова особа має бути відсторонена від виконання обов'язків та стати об'єктом внутрішнього розслідування. Також окремо пропонується доопрацювати редакцію принципу безперервності. Його нормативна форма викладу могла б бути більш чіткою і зрозумілою. Це, в першу чергу, підвищить соціально-правовий захист майбутнього поліцейського та ефективність його діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Проект Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України // сайт МВС України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>
2. Колодій А. М. Принципи права України / А. М. Колодій. — К.: Юрінком Інтер., — 1998. — 206 с.
3. Кондратьєв Р., Гернего О. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин / Р. Кондратьєв, О. Гернего // Право України. — 2000. — №2. — С.43–45.
4. Проект Закону України «Про Національну поліцію». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=55082](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55082)
5. Коваль О.А. Види принципів права України / О. А. Коваль // Вісник Академії адвокатури України. — 2005. — №2. — С.16–25.
6. Лисенков С. Л., Коваль О. А. Принципи права та їх відображення в Конституції України / С. Л. Лисенков, О. А. Коваль // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. — 1998. — Вип.2. — С.18–23.
7. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року № 565-XII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/565-12>